

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-31>

УДК: 330.131.3

Ірина ПАНОВА

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

<https://orcid.org/0000-0002-1975-5644>

e-mail: iryna.panova@karazin.ua

Вікторія СТЕПАНЕНКО

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

<https://orcid.org/0000-0001-6022-5592>

e-mail: stepanenkovika8776@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Економічне благополуччя та могутність країни залежить від низки чинників, зокрема: наявності природних ресурсів, сприятливого географічного розташування відносно світових торговельних шляхів і розвинутої промисловості. Однак, на сьогодні одним з найбільш перспективних напрямів для господарства держави є розвиток саме креативної економіки. Вона, як явище, виникла наприкінці ХХ століття, а ХХІ – стало початком розвитку та розширення поняття.

Культурні та креативні індустрії працюють у складному бізнес-середовищі, де вони визначаються стандартними положеннями, які стосуються бізнесу, а також прав інтелектуальної власності, оподаткування та багатьох інших питань. Таким чином, регулююча нормативна база має сприяти художньому розвитку, забезпеченню та регулюванню підприємницької діяльності, водночас заохочуючи та зберігаючи культурне різноманіття всієї Європи, а зокрема й України. Сектор культури постійно змінюється, дане революційне явище спричинене змінами у цифровому забезпеченні. У відповідь на ці зміни постає питання регулювання концепції креативних індустрій, а тому уряди країн все частіше виявляють потребу в оцінці та провадженні нормативно-правової бази.

Отже, подальший сталий розвиток креативного сектору економіки позитивно вплине на створення нових робочих місць, збільшення прибутку підприємств, зростання доходів населення, розвиток інфраструктури, підвищення туристичної привабливості дестинацій, збільшення потоку іноземних туристів тощо. Окрім цього, значна частина творчих та інтелектуальних ресурсів по всьому світу інвестуються в культуру. Саме людська творчість, інновації та ідеї як на індивідуальному, так і на суспільному рівнях є ключовими чинниками галузі та справжнім багатством держави на сьогоднішній день.

Ключові слова: креативна економіка, креативні індустрії, креативне середовище, культура.

Iryna PANOVA, Victroria STEPENENKO

V. N. Karazin Kharkiv National University

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF CREATIVE ECONOMICS RESEARCH

The economic well-being and power of a country depend on a number of factors, including the availability of natural resources, a favorable geographical location relative to world trade routes, and a developed industry. However, today one of the most promising areas for the state economy is the development of the creative economy. It, as a phenomenon, emerged in the late twentieth century, and the XXI - was the beginning of the development and expansion of the concept.

The cultural and creative industries operate in a complex business environment, where they are defined by standard provisions relating to business, as well as intellectual property rights, taxation and many other issues. Thus, the regulatory framework should promote the artistic development, provision and regulation of entrepreneurial activity, while encouraging and preserving the cultural diversity of the whole of Europe, including Ukraine. The cultural sector is constantly changing, this revolutionary phenomenon is caused by changes in digital security. In response to these changes, the issue of regulating the concept of creative industries arises, and therefore governments are increasingly needing to assess and implement the regulatory framework. Thus, further sustainable development of the creative sector of the economy will have a positive impact on job creation, increase corporate profits, increase incomes, develop infrastructure, increase the tourist attractiveness of destinations, increase the flow of foreign tourists and more. In addition, much of the creative and intellectual resources around the world are invested in culture. Human creativity, innovations and ideas, both at the individual and social levels, are the key factors in the industry and the real wealth of the state today.

Key words: creative economy, creative industries, creative environment, culture.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сьогодні Україна перебуває у нестійкому соціально-економічному становищі, але саме це дозволяє знаходити нові варіанти, підходи та стратегічні напрями, мислити креативно для вирішення цих проблем, вирішення яких сприятиме розвитку економіки держави. Креативна економіка – відносно новий феномен для України, це тривалий та багаторівневий процес. Втілення концепції креативної економіки відкриває нові змоги розвитку соціально-економічного прогресу. Розвиток креативної економіки є варіантом вирішення економічних проблем країни, а саме: зниження рівня безробіття; збільшення частки ВВП; поєднання науки та мистецтва, креативності та інновацій.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження проблем та перспектив розвитку креативних індустрій в Україні. У процесі дослідження розв'язувалися наступні завдання: визначення поняття «креативна економіка» та дослідження державне регулювання розвитку креативних індустрій.

Аналіз досліджень та публікацій

Дослідженням розвитку креативних індустрій в Україні займається чимало вітчизняних науковців, зокрема: Бредіхін М.В., Чорна В.М., Пакуліна А.А., Євсєєв А.С. Степанов А.А., Савина М.В., Дубина І.Н., Головін С.Ю., Ушкаренко Ю.В., Чмут А.В., Синякова К.М., Флоріда Р. та інші. Вагомий науковий вклад внесли вчені кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна: Парфінєнко А.Ю., Гапоненко А.І., Посохов І.С., Шамара І.М. та інші.

Вклад основного матеріалу

Поняття «Креативна економіка», вперше ввійшло в обіг наприкінці ХХ століття: 1998 рік ознаменувався публікацією доповіді «Проектування креативної індустрії» Міністерством культури, засобів інформації та спорту Великобританії, в якій містилося визначення креативної індустрії як суспільного явища, яка сприяє підвищенню рівня добробуту та збільшенню кількості робочих місць на основі застосування та розвитку креативності, знань та вмінь.

Наступного разу цей вид економіки згадується в американському журналі «Business Week» у статті «The 21-st century cogrotation: The Creative Economy» у 2000 році, а вже незабаром у 2001 році була опублікована книга «Креативна економіка: як люди заробляють кошти з ідей» Джона Хокінса, яка попередила наступ пост-інформаційної епохи, для якої знання та інформація – це базовий ресурс, а людська творчість – головна рушійна сила та цінність [1].

Термін «креативні індустрії» має ряд означень: від економічних до соціокультурних. В економіці синоніми креативних індустрій – креативна економіка або економіка знань: сектор, який так чи інакше пов'язаний з інтелектуальною діяльністю людини.

Експерти ООН не залишилися осторонь і визначили поняття «креативної економіки», як креативну власність із потенціалом для зростання та розвитку економіки. А ЮНЕСКО характеризує дане явище, як одне із найбільш швидко зростаючих напрямків світового господарства, не тільки з погляду отримання доходу, а також як можливість створення нових робочих місць і збільшення обсягу експортних надходжень.

Згідно з визначенням, представленим у Кембриджському словнику, «креативні індустрії» – галузь, основою якої є робота, де на першому місці знаходиться оригінальність ідеї, у таких галузях як сфера мистецтва, засоби масової інформації, розробка комп'ютерних програм тощо.

Креативна економіка, як поняття, зацікавила багатьох експертів і пов'язана з цілою плеядою зарубіжних науковців, таких як Р. Флоріда, Дж. Хокінс, Ч. Лендрі, П. Шласингер, П. Бурдье, П. Кавес. Вони стали основоположниками теорії креативної економіки, зробили значний внесок до розвитку культурних та креативних індустрій на міжнародному рівні. В Україні феномену креативності, її проблематиці та, безумовно, її розвитку присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців. Зокрема: Ваховича І.М. «Розвиток креативних індустрій: регіональний вимір», Дорошенка О.С. «Формування креативного сектору у світовій економіці», Чуль О.М. «Система креативних індустрій, як основа формування креативної економіки в регіоні», Ястремської О.М. «Мотивація креативності новаторів» та ін. Важливо пам'ятати, що для прискорення розвитку креативної економіки в Україні потрібно аналізувати глобальні тенденції та враховувати національну своєрідність та відмінні ознаки [2].

На сьогодні термін «креативна економіка» вважається відносно новим. Розглядаючи визначення, наведені науковцями, можна дійти певних висновків (табл. 1).

Таблиця 1

Погляди вітчизняних та закордонних авторів щодо визначення поняття «креативної економіки»

Автор	Визначення
Бредіхін М.В. Чорна В.М.	Новий напрям досліджень і практичної діяльності орієнтований на артикульоване з'єднання творчих інновацій і економічної активності суб'єктів
Пакуліна А. А., Євсєєв А. С.	Концепція, яка ґрунтується на взаємодії між творчістю людини, ідеями, інтелектуальною власністю, знаннями і технологіями
Степанов А. А., Савина М. В.	Сукупність специфічних соціально-економічних відносин щодо виробництва розподілу і споживання, що засновані на нестандартних, нетрадиційних, некопійованих ідеях, концепціях, заходах, що забезпечують ефективне вирішення соціально-економічних проблем на основі нових знань та принципово якісно нових рішень
Дубина І. Н.	Сектор національної та світової економіки, в якому виробляються, розподіляються та споживаються продукти та послуги, пов'язані з творчою діяльністю (продукуванням і розробкою нових та потенційно значущих ідей)
Головін С. Ю.	Сектор економіки, заснований на різних видах інтелектуальної праці
Ушкаренко Ю. В., Чмут А. В., Синякова К. М.	Концепція постіндустріальної економіки, механізмом функціонування якої є система специфічних соціально-економічних відносин щодо виробництва розподілу та споживання благ, що базуються на використанні у ролі факто-рів виробництва інтелектуального капіталу, креативного потенціалу та таланту породжувати нові оригінальні ідеї, у результаті чого створюється інноваційний продукт (товар або послуга, надлені економічною цінністю), або приймаються якісно нові рішення з метою забезпечення потреб
Флоріда Р.	Професійна діяльність у галузі креативної індустрії

Складено автором за матеріалами: [3].

Зокрема: існує велика кількість поглядів та формулювань, що призводить до ускладнення розуміння цього поняття, а його відносно нове впровадження в науку, свідчить про те, що воно перебуває на стадії становлення.

Концепція креативних індустрій – це широка категорія, що включає художні заходи, установи культури, галузі культури та інші види креативної діяльності, що базуються на індивідуальній творчості, в тому числі напрямках, що використовують нові технології (наприклад, нові медіа) у креативній діяльності [4].

Характерною рисою креативної індустрії є те, що вона складається з різних видів діяльності, не тільки культурного сектору, але і пов'язаних із засобами масової інформації та дизайном або архітектурою. Частка окремих творчих галузей в структурі цілого сектору – різноманітна (Рис. 1).

Рис. 1. Концепція креативних індустрій

Розроблено автором за матеріалами: [5]

Креативна економіка має певні властивості. Згідно із широко поширеною та помилковою точкою зору, креативність обмежується технічними винаходами, розробкою нової продукції і створенням нових фірм. Навпаки, у сучасній економіці, що дістала назву «нової економіки», креативність – це масштабна і неперервна практика. Креативна економіка заохочує соціальне залучення, культурне різноманіття та всебічний розвиток людини. Вона одночасно охоплює економічні, культурні та соціальні аспекти суспільства. Її основними ознаками є: креативне уявлення, проектне мислення та практична спрямованість. Окрім цього існують інші властивості, які стосуються креативної економіки (Рис. 2).

Економіст та теоретик мистецтва П'єр Луїджі Сакко говорить: «Креативна економіка найкраще відображає місцеві особливості та допомагає зберегти ідентичність в епоху глобалізації», з цим твердженням дійсно можна погодитись, адже кожна країна, кожен регіон, місто або ж містечко може створити щось по-особливому надзвичайне, зберегти культуру, традиції та звичаї, або ж внести до буденності родзинку, яка привабить нових відвідувачів [7]. В якості таких прикладів держав можна згадати Францію (історична область Іль-де-Франс, Париж), Велику Британію (Внутрішній Лондон) та Італію (Мілан).

Рис. 2. Властивості креативної економіки

Розроблено автором за матеріалами: [6.]

Варто зауважити, що на міжнародному ринку з'являється все більше й більше програм та об'єднань, які приділяють значну увагу розвитку, поширенню та популяризації креативної економіки. Одним з таких можна вважати міжнародний проєкт «Креативна Європа», головною метою якого є охорона, розвиток, підтримка та популяризація культурної спадщини Європи, до того ж на кожні сім років міжнародна організація розподіляє бюджет на фінансування креативних галузей [8]. В Україні цю ініціативу підтримали, і тому було створено три сектори: культура, медіа та міжсекторальна співпраця. Вони пропагують розвиток культурних та креативних індустрій в різних напрямках творчих секторів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Наразі креативне середовище в країні формується одночасно з розвитком різноманітних професійних платформ, нових творчих центрів та інших форм творчого співробітництва в залежності від актуальних потреб підприємців. Великі міста слугують яскравим прикладом зростання кількості робочих місць, створення коворкінгів, хабів, анти-кафе та інших творчих ініціатив. Такі центри пропонують різноманітні послуги та можливості для розвитку креативної екосистеми. Для прикладу можна назвати Арт завод Механіка, Platforma Art Zavod, Jam Factory, Impact Hub тощо, які пропонують комфортне робоче середовище з акцентом на творчий процес.

Література

1. Ушкаренко Ю. В. Креативна економіка: сутність поняття та значення для України в умовах європейської інтеграції / Ю. В. Ушкаренко., А. В. Чмут, К. М. Синякова // Економіка і суспільство. – 2018. – № 18. – С. 67–72.
2. Ястремська О.М. Мотивація креативності новаторів : монографія / О. М. Ястремська, О. І. Бардадим. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 212 с.
3. Самійленко Г. Креативна економіка: теоретичні засади та особливості її функціонування в умовах становлення нової економіки / Г. Самійленко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2020. – Т. 2, № 2. – С. 31–42.
4. Кукса І. М. Креативна економіка як елемент інноваційної та стійкої стратегії розвитку України [Електронний ресурс] / І. М. Кукса, Т. О. Петухова // Ефективна економіка – 2017. – Вип. 12. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6555> (дата звернення: 04.05.2022)
5. Карасьова Н. А. Креативні індустрії як джерело зростання експорту / Н. А. Карасьова // Економіка та держава. – 2019. – № 12. – С. 19–23. – DOI: 10.32702/2306-6806.2019.12.19
6. Давимука С. А. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія / С. А. Давимука, Л. І. Федулова. – Львів : ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”, 2017. – 528 с.
7. Культура і креативність [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://www.culturepartnership.eu> (дата звернення: 10.05.2022)

8. Національного бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://creativeeurope.in.ua> (дата звернення: 02.05.2022)

References

1. Ushkarenko Yu. V. Kreatyvna ekonomika: sutnist poniattia ta znachennia dlia Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii / Yu. V. Ushkarenko., A. V. Chmut, K. M. Syniakova // *Ekonomika i suspilstvo*. – 2018. – № 18. – S. 67–72.
2. Yastremska O.M. Motyvatsiia kreatyvnosti novatoriv : monohrafiia / O. M. Yastremska, O. I. Bardadym. – Kh. : Vyd. KhNEU, 2013. – 212 s.
3. Samiilenko H. Kreatyvna ekonomika: teoretychni zasady ta osoblyvosti yii funktsionuvannia v umovakh stanovlennia novoi ekonomiky / H. Samiilenko // *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. – 2020. – Т. 2, № 2. – S. 31–42.
4. Kuksa I. M. Kreatyvna ekonomika yak element innovatsiinoi ta stiikoi stratehii rozvytku Ukrainy [Elektronnyi resurs] / I. M. Kuksa, T. O. Pietukhova // *Efektivna ekonomika – 2017*. – Vyp. 12. – Rezhym dostupu : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6555> (data zvernennia: 04.05.2022)
5. Karasova N. A. Kreatyvni industrii yak dzherelo zrostantnia eksportu / N. A. Karasova // *Ekonomika ta derzhava*. – 2019. – № 12. – S. 19–23. – DOI: 10.32702/2306-6806.2019.12.19
6. Davymuka S. A. Kreatyvnyi sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy : monohrafiia / S. A. Davymuka, L. I. Fedulova. – Lviv : DU “Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy”, 2017. – 528 s.
7. Kultura i kreatyvnist [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.culturepartnership.eu> (data zvernennia: 10.05.2022)
8. Natsionalnoho biuro prohramy YeS «Kreatyvna Yevropa» v Ukraini [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://creativeeurope.in.ua> (data zvernennia: 02.05.2022).